

КРИЗА МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ В ЄВРОСОЮЗІ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Чупрій Л. В., Караваєв В. С.

ВСТУП

Сьогодні світове співтовариство стоїть перед рядом викликів, на які потрібно відповідати. Зокрема посилюються загрози геополітичного характеру: міжнародний тероризм; несанкціоноване розповсюдження технологій масового ураження; гостра ситуація у ряді країн (Ізраїль-Палестина, Ліван, Судан, Україна); транснаціональна злочинність і корупція.

Досить серйозними є ризики пов'язані з технологічним розвитком людства, зокрема техногенні катастрофи; кібернетичні війни; системні збої інформаційної інфраструктури; втрата баз даних; втручання в інформаційний приватний сектор тощо.

Актуалізація дослідження мультикультуралізму значною мірою зумовлена економічними та соціально-політичними перетвореннями в державах і світі, що відбуваються в епоху глобалізації. Слід зазначити, що глобалізація може як позитивно так і негативно впливати на соціокультурні процеси. В негативних аспектах глобалізація може призвести до руйнування національної ідентичності, розчинити її в глобальних процесах економізації, демократизації, інформатизації, культурної стандартизації і ціннісної універсалізації. Підйом націоналізму в усьому світі, включаючи розвинуті країни Заходу, є однією з відповідей на виклики соціокультурного глобалізму через утвердження конкретизованих етнокультурних орієнтирів ідентичності. В позитивних аспектах вона зближує різні культури, дозволяючи людям зберегти свою індивідуальність. З іншого боку, процес рекультуралізації, супроводжуваний глобалізацією, часто буває жорстким, антигуманним, підриває моральні підвалини.

Вагомий внесок у дослідження зазначеної проблеми зробили В. Ткаченко, Т. Ковальчук, С. Бенхабіб, Ч. Тейлор, Г. Терборн, С. Паттерсон та багато інших учених. Різні аспекти мультикультуралізму досліджували: В. Малахов, А. Фріман, А. Бюкенен, Ч. Тейлор, У. Кімліка, Б. Беррі, Ч. Кукатас, А. Куропятник, В. Кудряченко, В. Тішков, Ю. Габермас, А. Шлезінгер-молодший, В. Сахарова інші.

1. Сучасні концептуальні підходи до розуміння мультикультуралізму

Сьогодні визнано, що суспільства в культурному відношенні в міру інтеграції стають більш різноманітними, але без політики, спрямованої на захист місцевих культурних традицій, глобалізація може привести до переваги уніфікованої глобальної культури, яку сьогодні пов'язують з американськими патернами. У зв'язку з цим, формується нова парадигма глобальних відносин, пов'язана з діалогом культур. Сучасні концептуальні підходи до глобалізації культури засновані на визнанні культурних відмінностей, збільшенні їхньої ролі в процесі становлення єдиного мультикультурного світу. Перш за все, це пояснюється тим, що «сьогодні неможливо говорити про культуру як про щось єдине і однорідне для всіх часів і народів. Культура по своїй суті не моністична, а плюралістична – такі переважні погляди нашого часу»¹.

Слід констатувати, що взаємодія культур, заснована на повазі до культурної самобутності та духовної спадщини того чи іншого народу – найважливіша передумова формування моделі не тільки мультикультурного, але й сучасного космополітичного світу. Діалог культур передбачає сприйняття іншої культури з точки зору культурного релятивізму, толерантного ставлення до «іншого», зміцнення взаєморозуміння і взаємної поваги за допомогою інтеркультурного взаємодії, а не звернення «іншого» в свою віру, як це насаджувалося етноцентристами. сучасні тенденції мультикультуралізму припускають повагу до партнера, вміння почути іншу думку і прийняття альтернативних варіантів. Причому ці тенденції не повинні призводити до культурної ізоляції². Саме ці ідеї лежать в основі мультикультуралізму.

Поняття «мультикультуралізм» увійшло в політичний і науковий лексикон північноамериканських іммігрантських держав (Канада і США) наприкінці 1960-х років. Воно позначало нові моделі інтеграції, що принципово відрізнялися від класичної концепції *melting pot* («плавильного котла»), яка раніше стихійно склалася в цих суспільствах.

Якщо асиміляційна модель передбачає, що основний тягар процесу інтеграції несуть самі мігранти, то мультикультурна модель робить акцент на створенні сприятливих умов для інтеграції, покладаючи відповідальність на приймаючу сторону. Це особливо важливо в умовах,

¹ Шейко В. Культура та глобалізація: компаративістський аналіз. URL: https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD1_Sheiko.pdf (дата звернення 02.02.2025).

² Ентоні Гіденс Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Giddens_Anthony/Nestrymnyi_svit_iak_hlobalizatsiia_peretvoriue_nashe_zhyttia/ (дата звернення 02.02.2025).

коли економічні та соціальні відмінності накладаються на групові – етнічні, релігійні чи расові – фактори. Без відповідних заходів, що сприяють більшій рівності в економічній сфері, досягнення політичної рівноправності також стає неможливим.

До таких заходів належать:

Розширення антидискримінаційного законодавства, що гарантує рівні можливості незалежно від етнічного чи расового походження.

Програми позитивної дискримінації (affirmative action), спрямовані на розширення доступу меншин до освіти, працевлаштування та державного управління.

Підтримка двомовної освіти та мовних програм, що дозволяють іммігрантам зберігати свою культурну ідентичність і водночас інтегруватися в суспільство.

Фінансування культурних ініціатив та громадських організацій етнічних спільнот для сприяння міжкультурному діалогу.

Модернізація міграційної політики, зокрема спрощення процедур натуралізації та розширення прав для нових громадян.

Розширення політичного представництва етнічних меншин, що забезпечує їхню участь у прийнятті важливих державних рішень.

Реалізація інтеграційних програм для новоприбулих, включаючи курси мови, ознайомлення з правами громадян, соціальну адаптацію та професійну підготовку.

Всі ці заходи спрямовані на забезпечення рівноправної участі різних етнічних і культурних груп у суспільному житті, зменшення соціальної нерівності та створення умов для гармонійного співіснування різних культур в межах єдиної держави.

Слід зазначити, що мультикультуралізм виник як спроба відповісти на ключове питання: як забезпечити стабільне функціонування демократичного суспільства, що стає дедалі більш гетерогенним у расовому, етнічному, культурному та релігійному аспектах.

Як зазначає Сейла Бенхабіб, що мультикультуралізм у ліберальному суспільстві є платою за невключення багатьох груп у суспільний договір. Він відтворює корпоративну ідентичність групового типу. Подібну думку висловлюють Страттон і Енг, які вважають, що мультикультуралізм можна розглядати як наслідок невдачі модерного проекту національної держави, який ставив на перше місце єдність і однорідність. Натомість мультикультуралізм бачить цінність у різноманітності там, де націоналістична риторика наполягає на гомогенності.

Фактично прихильники мультикультуралізму відмовляються від універсальної концепції громадянських прав і пропонують надавати різним групам населення диференційовані права. Вони виступають за модель диференційованого громадянства, що передбачає особливі права

для меншин. Це ставить під сумнів традиційні основи громадянства в рамках національної держави, а саме:

єдність територіального проживання,
адміністративне підпорядкування,
демократичну участь,
культурну приналежність.

Прихильники мультикультуралізму підтримують ідею множинної ідентичності, рівноправності культур та передачі більшої частини владних повноважень регіонам і громадам. Вони пропонують послаблення зв'язку між тривалістю проживання на території держави та громадянською відповідальністю, аргументуючи це тим, що «альтернативи спільному користуванню простором ідентичності не існує».

Таким чином, мультикультуралізм пропонує нові моделі організації співіснування різних етнокультурних груп у рамках єдиної політичної нації.

Мультикультуралізм виник у відповідь на масові міграційні процеси, насамперед в країні Євросоюзу та США. Семюел Хантінгтон називає імміграцію в США одним із головних викликів сучасності. Він розрізняє два типи іммігрантів: «звернених», які прибувають із наміром асимілюватися в американському суспільстві, та «тимчасових виконавців», що приїжджають на роботу за контрактом на кілька років.

Проте, за словами Хантінгтона, «нові іммігранти з півдня – це ані звернені, ані тимчасові працівники. Вони постійно курсують між Кароліною і Мексикою, підтримуючи дуальну ідентичність та залучаючи до цього процесу свої родини».

Спираючись на статистику, згідно з якою щороку близько 1,6 мільйона осіб затримують за спробу нелегального перетину кордону через річку Ріо-Гранде, Хантінгтон застерігає: «Якби понад мільйон мексиканських солдатів перетнули наш кордон, США сприйняли б це як загрозу національним інтересам і відповіли б відповідно. Однак мирне вторгнення мільйонів мексиканських іммігрантів, схоже на те, що санкціоноване Вісенте Фоксом (тодішнім президентом Мексики), становить не меншу небезпеку для Америки, і на нього США повинні реагувати адекватно»³.

Слід констатувати, що політика мультикультуралізму виникла та знайшла своє теоретичне обґрунтування серед представників ліберальної політичної філософії та комунітаризму. Широкого політичного поширення ця дефініція набула у 70-х роках минулого століття, коли уряди Канади та Австралії проголосили мультикультуралізм державною

³ Самюель Хантінгтон. Політичний порядок у мінливих суспільствах. К. Наш формат. 2020. С. 246.

концепцією розвитку. В європейський лексикон термін увійшов лише у 80-х роках минулого століття⁴.

На думку дослідника Д. Шевчука, мультикультуралізм можна розглядати як продукт постмодерну, який несе ідею децентралізації, відсутності домінантних культурних та ціннісних систем. Постмодерн відкидає етноцентризм. Відтак утверджується ідея культурного і соціального релятивізму, співмірності та розмаїття систем»⁵. Дослідник зазначає, що мультикультуралізм епохи постмодерну являє собою не тільки етнічне розмаїття, але й розмаїття життєвих стилів, орієнтацій і культурних тенденцій. Отже, на зміну модерному проекту національної держави, де «...лінії міжгрупового відчуження, в ідеалі, збігалися з міждержавними кордонами, приходить мультикультуралізм, що на практиці призводить до виникнення політико-культурних меж всередині країни»⁶.

У контексті сучасного розуміння увага до мультикультуралізму відчутно посилилася на початку ХХІ ст. Точкою відліку стали виступи молоді емігрантської хвилі у 2005–2006 рр. у великих містах Франції, Німеччини, Голландії та інших країн Європи. Жорстокість вуличних погромів підтвердила, що політика соціалізації іноземців в сучасне європейське суспільство себе не виправдала, а європейська толерантність має певні межі. Наприкінці 2010 р. їх окреслили лідери Німеччини, Франції та Великої Британії у своїх виступах із приводу кризи політики мультикультуралізму.

У сучасній соціогуманітаристиці існують різні, інколи діаметрально протилежні точки зору на роль і перспективи мультикультуралізму. Найбільш поширеною є концепція мультикультуралізму як теорії, політики і практики неконфліктного співіснування в одному соціальному просторі численних різномірних культурних спільнот. Мультикультуралізм проголошував курс переходу від політики включення індивідуальних і групових відмінностей в більш широкі структури до політики визнання їх права на існування як інших. Мультикультурна свідомість – це діалогічна свідомість. Надто важливо, що у процесі культурної взаємодії відбувається усвідомлення множинності культур, різноманіття світоглядів і можливості різних оцінок одного й того ж факту носіями різних культур і віросповідань. Особливо це важливо

⁴ Тевдой-Бурмулі А. Мультикультуралізм: Між панесеєю і прокляттям. *Актуальні проблеми Європи*. 2011. №4. С. 14–34.

⁵ Шевчук Д. Сучасна політична філософія: навч. посіб. Острого: Вид-во Нац. Ун-ту «Остроз. акад.», 2012. С. 347.

⁶ Вардазарян С. Політика мультикультуралізму на прикладі країн Західної Європи: конструктивізм і деструктивізм. URL: <http://www.rauresearch.wordpress.com/2012/02/135>. (дата звернення 02.02.2025).

для країн, які приймають іммігрантів, перед якими актуалізується питання щодо вироблення ефективних механізмів, здатних вирішити проблему міжкультурної, міжнаціональної взаємодії без силових дій і економічних санкцій. На сучасному етапі ключовим механізмом залишається принцип толерантності, основні положення якого були декларовані ЮНЕСКО 16 листопада 1995 р. В декларації зазначається, що ескалація нетерпимості і конфліктів потенційно загрожує всім частинам світу, а тому порозуміння необхідно знаходити не тільки на рівні політичного спілкування, а й у повсякденному житті, формуючи шанобливе ставлення до самотності представників різних культур. але сьогодні слід констатувати, що практика мультикультуралізму у ФРН та Європі в цілому дає збої, а відтак на порядку денному опинилися завдання переосмислення практики інтеграції іммігрантів у приймаючих спільнотах, посилення вимог до іноземців, що прибувають на роботу і проживання в європейські суспільства.

2. Досвід розвитку мультикультуралізму в Німеччині

В даному контексті проаналізуємо досвід Німеччини, яка приймає найбільше мігрантів. За останніми даними у ФРН проживає 70 мільйонів німців (84%) та 13 мільйонів іноземців (16%) і найбільше серед них мусульман (турків та курдів (близько 5 мільйонів))⁷. У країні досить сприятливе міграційне законодавство, надається соціальна допомога, але висувається вимога щодо інтеграції. У Німеччині відповідність критеріям інтеграції (знання німецької мови та культури) часто є однією з умов його працевлаштування в країні. але проблема виявилася в тому, що мігранти принесли із собою свою культуру, звичаї, мову і не прагнуть інтегруватися в країну, яка їх приймає. Приклад Німеччини – один із найбільш яскравих в питанні імміграції в старий світ.

У 2010 році канцлер Німеччини Ангела Меркель визнала, що політика мультикультуралізму зазнала поразки. А. Меркель заявила наступне: «На початку 1960-х наша країна запросила іноземних робітників до Німеччини, і зараз вони тут живуть. Деякий час ми самі себе обманювали і говорили собі: вони у нас не залишаться, коли-небудь вони пойдуть, але цього не сталося. І, звичайно ж, наш підхід полягав у мультикультуралізмі, в тому, що ми будемо жити поруч і цінувати один одного – цей підхід провалився, абсолютно провалився»⁸. У свою чергу, очільник Франції Н. Саркозі, після виступу канцлера Німеччини А.

⁷ Sarrazin Th. Deutschland schafft sich ab. Wie wir unser Land aufs Spiel setzen / Th. Sarrazin. DVa Verlag München, 2010. S. 21–22.

⁸ Frum D. Germany's Merkel is right-multiculturalism has failed / D. Frum // CNN contributor. 2010. October 18. Pp. 1–2.

Меркель висловив своє бачення проблеми: «Моя відповідь – безумовно, це провал». Н. Саркозі вважає, що якщо людина приїжджає до Франції, вона повинна стати частиною французької нації, а якщо не збирається цього робити – бажаним гостем в країні не буде. Він також підкреслив, що Франція не змінюватиме свій спосіб життя, не стане переглядати концепцію рівності чоловіків і жінок і не змиритися з тим, що хтось може заборонити дівчаткам ходити до школи. Крім того, французи, за словами Н. Саркозі, не хочуть, щоби люди молилися на вулиці у всіх на очах. «Ми були дуже стурбовані ідентичністю того, хто приїждить до країни, і звертали недостатньо уваги на ідентичність країни, яка приймає приїжджого», – заявив Н. Саркозі⁹. Дещо пізніше А. Меркель підтримав і прем'єр-міністр Великобританії Д. Кемерон. Він закликав переходити до мускулистого лібералізму, більш активно просувати західні світські цінності. свобода слова. свобода віросповідання. Верховенство закону. рівні права для всіх, незалежно від статі та расової належності», – ось що визначає наше суспільство. В даному контексті А. Меркель озвучила те, що не наважуються вимовити вголос інші європейські лідери: мультикультурне суспільство створює для Європи стільки ж проблем, скільки і вирішує. І це, як виявляється, стосується не лише культурної, а часто і політичної складової буття у країнах Європейського континенту. Головна проблема – це не бажання мігрантів мусульман сприймати європейську культуру і європейські цінності та жорстке, іноді навіть агресивне сповідання власної релігії. Мусульмани, як правило, чітко переконані в абсолютній вищості ісламу, що позначається у постійних закликах і відчайдушному бажанні відродити колишню славу, а також обов'язковому заверненні в іслам послідовників інших релігій. У цьому сенсі іслам може стати загрозою не лише мультикультуралізму в Європі, а й загалом демократії¹⁰ [10, С. 92]. Коли європейці тільки почали відкривати свої двері для біженців мусульман, вони вірили, що інтеграція мусульманської діаспори в європейське суспільство сприятиме зближенню християнської та ісламської цивілізацій. але ця думка була досить помилковою. Політика мультикультуралізму не принесла бажаних результатів.

В даному контексті А. Меркель також зазначила: «Німеччина, як і раніше, залишається відкритою країною, однак нам не потрібна імміграція, що тисне на нашу соціальну систему, іноземні фахівці, які

⁹ Саркозі Н. Іммігранти мають вливатися до французької культури, інакше їм у країні не раді. URL: [http:// www.newsru. ua/world/ 11feb2011/sarkozy.html](http://www.newsru.ua/world/11feb2011/sarkozy.html).Newsru.ua (дата звернення 02.02.2025).

¹⁰ Бабкін В.О. Криза європейського мультикультуралізму в контексті глобалізації: німецький досвід. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Випуск 25/2017. С. 92–98.

поповнюють армію безробітних, мігранти які не поважають нашу культуру. Говорити німецькою мовою в країні, за словами Меркель, тепер зобов'язані всі»¹¹. Висловлювання Меркель призвело до розділення німецького суспільства на два табори. Так професор факультету політології та міжнародних відносин Кентського університету Р. Саква дотримується точки зору щодо позитивної ролі мультикультуралізму. Він зазначає: «Я не згоден з тим, що мультикультуралізм на Заході вижив себе. Мультикультуралізм – це набагато більш глибока ідея єдності в різноманітності і різноманітності в єдності. Я не вважаю, що ідея мультикультуралізму померла. Померло його догматичне бачення»¹².

З іншої сторони член правління Бундесбанку Т. Саррацин видав книгу з назвою «Німеччина самоліквідується», яка спочатку спричинила скандал і викликала неприйняття не тільки в Німеччині, але й в інших країнах Європи. Автор книги озвучив три тези:

1) Відбувається стиснення Німеччини, з кожним новим поколінням населення зменшується на 1/3.

2) Кількість дітей прямо пропорційна рівню бідності і залежить від освіти – у бідніших, а також менш освічених сім'ях їх більше.

3) Німеччина чинить неправильно, її політика викликає безліч запитань¹³.

Слід відзначити, що Саррацин не виступає проти тих, хто приїхав у країну з Китаю, В'єтнаму, Східної Європи, його претензії стосуються іммігрантів з мусульманських держав. Він прямим текстом пише, що приїжджі з Близького Сходу і Північної Африки менш розумні, ніж жителі Німеччини, і що вони мають порушення на генетичному рівні: їх причиною є близькоспоріднені шлюби. Автор стверджує, що у Туреччині подібні шлюби складають 20 відсотків від загальної кількості. Таким чином, німецьке суспільство і економіка страждають від їх невисокого професійного і інтелектуального рівня¹⁴. На початку 2009 року автор книги зайняв посаду члена правління Федерального банку країни. Саррацин – перший високопосадовець такого рівня, який відкрито зробив подібну заяву. Відповідаючи на питання журналістів, Саррацин дорікав арабам, мігрантам з Туреччини тим, що вони не

¹¹ Frum D. Germany's Merkel is right-multiculturalism has failed / D. Frum // CNN contributor. 2010. October 18. Pp. 1–2.

¹² .Волошенюк О.В. Переваги і недоліки політики мультикультуралізму. *Форум Права*, 56(3). С. 6–12.

¹³ Thilo Sarrazins. Deutschland schafft sich ab. URL: <https://www.hdg.de/lemo/bestand/objekt/druckgut-sarrazin-cover.html> (дата звернення 02.02.2025).

¹⁴ Thilo Sarrazins. Deutschland schafft sich ab. URL: <https://www.hdg.de/lemo/bestand/objekt/druckgut-sarrazin-cover.html> (дата звернення 02.02.2025).

прагнуть інтегруватися у суспільство, у якому приїхали жити. Наслідками масштабного скандалу стало відсторонення його від керівництва декількома напрямками у Федеральному банку. Проте, громадяни країни сприйняли виступи Саррацина позитивно. Слід нагадати, що революції на Близькому Сході стали причиною «атаки» європейської території великою кількістю мігрантів, і завдяки цьому стала очевидною одна річ – нетерпимою є не лише Німеччина, а і вся Європа в цілому. Приїжджих критикували перш за все за те, що вони не хочуть інтегруватися в населення країн Старого Світу.

І Саррацин не поодинокий у своїх міркуваннях. Слід відзначити, що на території Німеччини ще 10-15 років тому почала формуватись і толерувати нова духовна течія культурних діячів, інтелектуалів. Деякі називають їх «новою громадськістю» (*neue Bürgerlichkeit*)¹⁵, які дали поштовх до поширення нового німецького консерватизму¹⁵ [15]. Це такі відомі люди, як Н. Больц (філософ), Г. Хайнсон (соціолог), Є. Герман (ведуча на ТБ, письменниця), У. Ді Фабіо (член німецького КС), П. Нольте (історик). Для них пріоритетними є традиційні цінності (національні, громадянські, сімейні), і їх дуже тривожить той факт, що демографічні процеси на території європейських держав, разом з якими назавжди міняється моральний клімат, загрожують зникненням традиційної Європи, оскільки кардинально зміниться її культурний, національний ландшафт¹⁶ [16]. На думку представників цього руху, високопосадовці європейських держав недооцінюють загрозу, яку несе в собі ісламський радикалізм, і, більш того, іноді піддають гонінням людей, що намагаються їй протистояти. Наприклад, вищезгаданим експертом у сфері соціології – Г. Хайнсоном – було доведено, що Європа демографічно капітулювала через прибуття на її територію великої кількості людей з малорозвинених країн. Тільки в одну Німеччину з 90-го по 2002 рік прибуло 13 млн іммігрантів. При цьому не діяли загальноприйняті критерії відбору – за ринковими потребами і рівнем кваліфікації. Уже зараз можна говорити про наявність серйозних приводів для тривоги. Соціологом проводились дослідження, які показали, що близько половини молодих людей, що проживають у Німеччині, бажають перебратися у Нову Зеландію, Австралію, США, покинувши свою батьківщину. Кожного року Німеччина втрачає 150 000 своїх громадян, які переїжджають переважно у держави англосаксонського світу, де ціняться мігранти з високою кваліфіка-

¹⁵ Richter H. Die Gastarbeiterwelt / H. Richter. Paderborn, 2012. S. 200.

¹⁶ Meghee D. The End of Multiculturalism? Terrorism, integration and Human Rights. 2008. S. 108.

цією¹⁷. Виходить, що дотримання політики мультикультуралізму ніяк не посприяло вирішенню проблеми інтеграції приїжджих у Німеччину.

Вітчизняні науковці також ґрунтовно аналізують дану проблематику. Так професор А. Кудряченко вважає, що якщо люди навчаться жити разом, в одній країні, вони наблизяться до істини у пошуках методів консолідації, ідентичності нації. На його думку, сьогодні у європейському суспільстві спостерігається значний розкол, а ті, хто очолює конфесії і етнічні громади, здається, забули, що таке терпимість, не бажаючи проявляти толерантності до інших¹⁸. Хоча причин насправді декілька. У першу чергу це відкриття європейських кордонів для представників несвропейських країн, при якому не беруться до уваги культурно-національні відмінності. Із-за цього зростає розпорошеність країн Європи у етноконфесійному плані. А групи інших національностей, на противагу європейцям, якраз дуже добре згуртовані завдяки спільним національно-релігійним настановам. На думку іншого дослідника В. Солошенко, дуже важливим в умовах посилення сучасних викликів є питання збереження національно-культурного ядра європейської цивілізації – при всій повазі до зростаючого етноконфесійного багатоманіття в Європі¹⁹.

Експерти також відзначають, що провал політики мультикультуралізму в Європі сприяє поширенню праворадикальних політичних сил. Останніми роками свої позиції на виборах поліпшують партії, які виступають проти сприяння імміграції та інтеграції. Це зумовлено невдоволенням існуючими політичними силами ЄС, а також самою політикою мультикультуралізму. А за ними в Європі, зокрема у Бельгії, Німеччині, Італії, Великій Британії, Скандинавії, – піднімаються й неофашистські та соціал-націоналістичні угруповання. Так на останніх виборах у Німеччині праворадикальна «Альтернатива для Німеччини» взяла понад 20% голосів. У Греції посилила позиції ультранаціоналістична партія «Золота Зоря», в Угорщині – ультраправа «Йоббік», у Франції – Національний фронт, у Великій Британії – Британська національна партія, в Іспанії – «Шана».

Варто також брати до уваги й те, що у країнах старої Європи проблема адаптації мусульманських громад до світського європейського

¹⁷ Götz I. Deutsche identitäten. Die Wiederentdeckung des Nationalen nach 1989/ Köln, 2011. S. 281.

¹⁸ Кудряченко А.І. Солошенко В. Проблеми політичної трансформації ФРН на сучасному етапі. URL: <https://ud.gdip.com.ua/problemu-politychnoi-transformatsii-fm-na-suchasnomu-etapi.html> (дата звернення 02.02.2025).

¹⁹ Солошенко В.В. Особливості мультикультурного розвитку Федеративної республіки Німеччини. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2015, Вип. 42. С. 287–291.

громадянського суспільства є особливо гострою. справа в тому, що цими труднощами, а також не кращою економічною кон'юнктурою, завжди прагнуть скористатися політичні радикальні рухи. Політологи вже зараз попереджають про небезпеку, що насувається, – небезпеку тотальної мусульманізації Європи²⁰. Тому вирішення міграційної проблеми залишається актуальним і важливим завданням не тільки для Німеччини, але й для урядів більшості країн Європи. Ця загальноєвропейська проблема може вирішитись завдяки розумній, виваженій стратегії, виправленню конкретної політики в даній області, яка відрізняється особливою делікатністю і чутливістю. Про це не слід забувати високопосадовцям держав, що входять до складу Європейського Союзу.

ВИСНОВКИ

Пісумовуючи, слід зазначити, що нами були проаналізовані позитивні і негативні наслідки глобалізаційних процесів. В негативних аспектах глобалізація може призвести до руйнування національної ідентичності, розчинити її в глобальних процесах економізації, демократизації, інформатизації, культурної стандартизації. В позитивному аспекті глобалізація посилює взаємодію культур. Відмічено, що повага до культурної самобутності та духовної спадщини того чи іншого народу – найважливіша передумова формування моделі не тільки мультикультурного, але й сучасного космополітичного світу. Досліджено причини кризи мультикультуралізму в Німеччині та інших країнах Європи. Зокрема зазначено, що влада більшості європейських країн не змогла передбачити ту важливу складову мультикультуралізму, що мігранти принесуть із собою свою культуру, звичаї, мову і не прагнуть пізнавати традиції країни, що їх прийняла. Дуже багато іммігрантів не прагнуть інтегруватися в співтовариство, що їх прийняло, що посилює небезпеку тотальної мусульманізації Європи. Акцентовано увагу на проблемі адаптації мусульманських громад до світського європейського громадянського суспільства. Зазначено, що цими труднощами, а також не кращою економічною кон'юнктурою, завжди прагнуть скористатися праві політичні радикальні рухи.

АНОТАЦІЯ

У статті аналізуються особливості мультикультуралізму в умовах соціокультурної глобалізації. Зазначається, що політика мультикультуралізму виникла та знайшла своє теоретичне обґрунтування серед представників ліберальної політичної філософії та комунітаризму.

²⁰ Götz I. Deutsche identitäten. Die Wiederentdeckung des Nationalen nach 1989/ Köln, 2011. S. 286.

Широкого політичного поширення ця дефініція набула у 70-х роках минулого століття, коли уряди Канади та Австралії проголосили мультикультуралізм державною концепцією розвитку. В європейський лексикон термін увійшов лише у 80-х роках минулого століття. Підкреслюється, що взаємодія культур, заснована на повазі до культурної самобутності та духовної спадщини того чи іншого народу – найважливіша передумова формування моделі не тільки мультикультурного, але й сучасного космополітичного світу.

Аналізуються особливості мультикультурного розвитку Федеративної республіки Німеччина в умовах глобалізації. Досліджуються міграційні процеси, окреслюються умови мирного міжкультурного співіснування іммігрантів і корінного населення ФРН. Переосмислюється роль і значення мультикультуралізму, який покликаний призвести до безконфліктності сучасних мультикультурних суспільств.

Література

1. Шейко В. Культура та глобалізація: компаративістський аналіз. URL: https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD1_Sheiko.pdf
2. Ентоні Гіденс Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Giddens_Anthony/Nestrymnyi_svit_iak_hlobalizatsiia_peretvoriue_nashe_zhyttia/
3. Самюель Хантінгтон. Політичний порядок у мінливих суспільствах. К. Наш формат. 2020. 448 с.
4. Тевдой-Бурмулі А. Мультикультуралізм: Між панцеєю і прокляттям. Актуальні проблеми Європи. 2011. № 4. С. 14–34.
5. Шевчук Д. Сучасна політична філософія: навч. Посіб. Острог : Вид-во Нац. Ун-ту «Остроз. акад.», 2012. 347 с.
6. Вардазарян С. Політика мультикультуралізму на прикладі країн Західної Європи: конструктивізм і деструктивізм. URL: <http://www.rauresearch.wordpress.com/2012/02/135>.
7. Sarrazin Th. Deutschland schafft sich ab. Wie wir unser Land aufs Spiel setzen / Th. Sarrazin. DVa Verlag München, 2010. S. 21–22.
8. Frum D. Germany's Merkel is right-multiculturalism has failed. CNN contributor. 2010. October 18. Pp. 1–2.
9. Саркозі Н. Іммігранти мають впливатися до французької культури, інакше їм у країні не раді. URL: <http://www.newsru.ua/world/11feb2011/sarkozy.html>. Newsru.ua
10. Бабкін В.О. Криза європейського мультикультуралізму в контексті глобалізації: німецький досвід. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Випуск 25/2017. С. 92–98.
11. Волощенко О.В. Переваги і недоліки політики мультикультуралізму. *Форум Права*, 56(3). С. 6–12.

12. Thilo Sarrazins. Deutschland schafft sich ab. URL: <https://www.hdg.de/lemo/bestand/objekt/druckgut-sarrazin-cover.html>

13. Кудряченко А.І. Солошенко В. Проблеми політичної трансформації ФРН на сучасному етапі. URL: <https://ud.gdip.com.ua/problemu-politychnoi-transformatsii-frn-na-suchasnomu-etapi.html>

14. Солошенко В.В. Особливості мультикультурного розвитку Федеративної республіки Німеччини. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 2015, Вип. 42. С. 287–291.

15. Richter H. Die Gastarbeiterwelt / H. Richter. Padeborn, 2012. S. 200.

16. Meghee D. The End of Multiculturalism? Terrorism, integration and Human Rights. 2008. 208 p.

17. Götz I. Deutsche identitäten. Die Wiederentdeckung des Nationalen nach 1989/ Köln, 2011. 386 s.

Information about the authors:

Chuprii Leonid Vasylovych,

Doctor of Political Sciences,
Professor at the Department of Psychology,
Pedagogy and Social Disciplines
State Tax University
31, University Str., Irpin, 08205, Ukraine

Karavaiev Vadym Serhiiovych,

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department of Psychology,
Pedagogy and Social Disciplines
State Tax University
31, University Str., Irpin, 08205, Ukraine